

- ¹²¹MINAS, Stephen: Kill Fewer, Kill Carefully. An Analysis of the 2006 to 2007 Death Penalty Reforms in China. *UCLA Pacific Basin Law Journal*, 2009. 1. sz. 36, 53. p. escholarship.org/uc/item/5s8975kk
- ¹²²MINAS 2009, 36–37. p.; YUNHAI 2008, 148. p.
- ¹²³„At present, China may not abolish death penalty but shall gradually reduce its application [...]. In handling death penalty cases, it shall be based on the requirement of building up a socialist harmonious society and safeguarding social stability (and) prevent(ing) the occurrence of miscarriage of justice [...].” MINAS 2009, 36, 45. p.
- ¹²⁴Összegzi WANG 2012, 858. p.; uő: Current Chinese efforts to abolish death penalty. In ARROYO–BIGLINO–SCHABAS 2010, 309. p.
- ¹²⁵Az 1979. évi kínai büntető törvénykönyv 43. cikke szerint: „In the case of a criminal element who should be sentenced to death, if immediate execution is not essential, a two-year suspension of execution may be announced at the same time the sentence of death is imposed, and reform through labor carried out and the results observed”; XUAN 1987, 399, 403. p.; Pontosabban az 1997. évi büntető törvényköny 50. cikke értelmében: „If a person [...] does not intentionally commit a crime during the period of the stay, his punishment shall be commuted to life imprisonment upon the expiration of the two-year period; if he performs substantial meritorious service, his punishment shall be commuted to fixed-term imprisonment of not less than fifteen years no more than twenty years [...]; if it is verified that he has committed an intentional crime, the death penalty shall be executed upon the order or approval of the Supreme People’s Court.” LU–ZHANG 2005, 367, 371. p.
- ¹²⁶LU–ZHANG 2005, 370. p.; WANG 2012, 857. p.; XUAN 1987, 399, 402. p.
- ¹²⁷WANG 2012, 858. p.
- ¹²⁸China’s New Criminal Procedure Law: Death Penalty Procedures. *Human Rights Journal*, 3 April 2012 www.duihuahrjournal.org/2012/04/chinas-new-criminal-procedure-law-death_03.html
- ¹²⁹WANG 2012, 858. p.
- ¹³⁰JIANG, S. – LAMBERT, E. – WANG, J. – SAITO, T. – PILOT, R.: Death penalty views in China, Japan and the U. S. An empirical comparison. *Journal of Criminal Justice*, 2010. 862, 864. p.; LU–MIETHE 2007, 122. p. Egy felmérés szerint a megkérdezettek 78%-a támogatta a halálbüntetés kiszabását emberölés esetén. Több mint 50% feletti volt azok aránya, akik a halálbüntetés alkalmazására szavaztak halált okozó testi sértés, kábítószer-kereskedelem, valamint 14. éven alul leánygyermekkel szemben elkövetett nemi erőszak esetén. OBERWITTLER–QI 2009, 11, 25. p.
- ¹³¹JIANG–LAMBERT–WANG–SAITO–PILOT 2010, 862, 866. p.
- ¹³²Uo.
- ¹³³XUAN 1987, 399, 401. p.
„[...] és így módon a halálbüntetés lett a legcélravezetőbb akadály a potenciális elkövetőkkel szemben, a leghatékonyabb eszköz az elrettentésben, a bűnelkövetéstől való visszatartásban.”
- ¹³⁴LU–ZHANG 2005, 367–368. p.; JIANG–LAMBERT–WANG–SAITO–PILOT 2010, 862, 864. p.
„Nem azért ítélünk halálra embereket, hogy bosszút álljunk, hanem hogy másokat tanítsunk – egy megölésével százat tanítunk.”
- ¹³⁵Az amerikai vitához HOOD–HOYLE 2008, 317. p.; német szemszögből KREUZER 2006, 320–321. p.; NEUBACHER–BACHMANN–GOECK 2011, 517–518. p.
- ¹³⁶A karikatúra korábbi dátumú, a kivégzések tekintetében ma már részben más államok a legaktívabbak.
www.swissinfo.ch/image/8299532/2x3/640/960/2517850d8a5cbb4dc9a0f0e8831c539b/iD/cartoon_17_vadot-jpg.jpg
- ¹³⁷Sam bácsi Amerikát megtestesítő képzelt személy – viccekben.

Turkovic István

A hatósági döntések végrehajtása a polgári kori Magyarországon¹

I. Előfeltevés

A hazai közigazgatás fejlődésében mérföldkönek nevezhető a polgári Magyarország kialakulásának időszaka,² azon belül is a 1867. évi kiegyezést követő időszak. Hazánk történetében ugyanis a modern közigazgatás kialakulásának gazdasági, társadalmi, jogi, politikai feltételei ekkorra teremődtek meg. Jól tükrözi ezt az állapotot a közigazgatás tudományának fejlődése is, amelynek kezdete a kiegyezést követő évekre tehető, ezt a korabeli források is jól tükrözik.

Fésüs György a közigazgatási jog oktatásában úttörőnek számító munkájában leírta, „tulajdonképeni közigazgatási jogot rendszeresen tárgyaló munkával egyáltalán

nem bírnak”.³ A szerző ugyanebben a munkájában természetesen megnevezte ennek az állapotnak az okait is.⁴ A fentiekben említettek eredményeként a hatósági döntések végrehajtásának kutatását szükségtelen a korábbi időszakokra kiterjeszteni. Az 1867-es évet követően már lassan kialakult egy olyan joganyag, amely megteremtette annak a jogi feltételét, hogy a közigazgatási jog egyes kérdéseit, például a döntések végrehajtását tudományos, szakmai vizsgálat tárgyává tegyük.⁵

II. A polgári kori Magyarország közigazgatási joga

Ezt az időszakot a közigazgatási jogszabályok egyre szélesebb tárgykörben való megjelenése jellemezte. E jogszabályok azonban még jellemzően nem rendezhetőek anyagi és eljárásjogi kategóriák szerint, ebből a szempontból vizsgálva egyes jogszabályokként határozhatók meg. Ennek köszönhető, hogy a közigazgatási jog mint önálló diszciplína egyre inkább a kutatások tárgyának középpontjába került. A tudományos igényű munkák szaporodása mellett, vagy fogalmazhatunk úgy, annak eredményeként, a közigazgatási jogban markáns jogfejlődés követhető nyomon. Ennek olyan folyamod-

ványai láthatóak, mint a közigazgatási, illetve a pénzügyi közigazgatási bíróság felállítása.⁶ Másrészt a közigazgatási hatósági eljárás szabályozásának problematikája, amely a közigazgatási döntések végrehajtásának szempontjából fontos kérdés, valamint harmadrészt az ágazati minisztereknek a jogalkalmazást alapjaiban meghatározó, a jogegységet szolgáló döntéseinek megjelenése.

A közigazgatási döntések végrehajtásának kérdéskörében a hatósági eljárásjog fejlődése bír kiemelt jelentőséggel, hiszen gyakorlatilag az eljárás egy önálló szakaszról beszélhetünk. A hatósági eljárások területén az volt a jellemző, hogy szinte minden egyes szakigazgatási területre önálló eljárási szabályok kerültek megalkotásra.⁷ Ennek az az oka, hogy az egyes igazgatási területeken egymás után jelentek meg a szabályozási igények.

Természetesen a jogalkotó számára az volt az elsődleges szempont, hogy ilyen helyzetben az adott igazgatási területre vonatkozó és a gyakorlatban alkalmazható jogszabályt hozzon létre. Ahogy nőtt a közigazgatási jogszabályok száma, ezzel egyenes arányban a különböző eljárási szabályok száma is megnövekedett. Csak idő kérdése volt, hogy ebben a nehezen átlátható és kezelhető rendszerben felmerüljön az igény egy egységes hatósági eljárás megalkotására. Az általános eljárási szabály megalkotását erősítette az a tény, hogy a polgári,⁸ illetőleg a büntetőjogban⁹ már létezett általános eljárási szabály, amelyekre bizonyos tekintetben alapozni is lehetett.¹⁰ Másrészt azonban a hatósági eljárások sokszínűsége miatt kétségesnek tűnt, hogy ezen a területen általános eljárási szabályt lehet alkotni. A hazai gyakorlatra nem lehetett alapozni – hiszen csak most merült fel ez az igény –, de a nemzetközire sem, mivel ebben a korszakban más államokban sem léteztek általános hatósági eljárási törvények.¹¹

Az alapvető dilemma érthetően az volt, hogy a közigazgatás által ellátandó minden feladatra nézve – legalábbis kiemelten azt, amely az eljárást illeti – egyáltalán célszerű-e egy egységes, kötelező érvényű rendelkezéseket tartalmazó jogi norma megalkotása.

Az általam vizsgált korszakban a gyakorlati szakemberek és a tudományos élet kiemelkedő képviselői körében azonban még nem volt teljesen elfogadott – ahogyan ez jelenleg is viták tárgyát képezi – az „egyszerűsítő” elképzelés.¹² Mindezek ellenére, vagy talán éppen ennek hatására a XX. század elejére az eljárás egységesítését szolgáló törekvések térnyerésének köszönhetően megszületett az első jogszabály, amely a közigazgatás egyszerűsítése céljával általános eljárási szabályokat tartalmazott.¹³

Annak ellenére, hogy az országgyűlés által csekély vita árán elfogadott és az uralkodó által 1891. július 27-én szentesített új jogszabály előremutatónak tekinthető, meg kell jegyezni, hogy tulajdonképpen csak egy szabályozási kísérletként értékelhető, hiszen gyakorlatilag kizárólag a jogorvoslati eljárásra vonatkozott. Így tehát csak részleges eredmény született, hiszen a törvény előkészítése során meghatározott szabályozási területeknek mindössze egy részére vonatkozott. Az eredeti elképzelés szerint a szabályozás kiterjedt volna a végrehajtási eljárásra is.¹⁴ Így hatósági eljárási kódex nem született, hiszen az alapeljárás és a végrehajtási eljárás általános szabályozása elmaradt.

A törvény hatálybalépését követő évek a hazai történelem egyik legviharosabb időszakaként jellemezhetők. Az első világháborút, az azt követő békeszerződést, a társadalmi-politikai változásokat, valamint a gazdasági világválságot olyan gazdasági, társadalmi tendenciák követték, amelyek a hatósági eljárás újraszabályozásának igényét vették fel. Az eredmény nem is váratott sokáig magára, megszületett a következő eljárási törvény, amelyet a Magyar Törvénytárba 1929. évi XXX. törvénycikként vettek fel.¹⁵ A hatósági döntések végrehajtásának kérdésében sajnos ez a jogi norma sem tartalmazta. Az új jogszabály eredeti formájában nem volt hosszú életű, mivel a kor elvárásait megfogalmazó szempontsört tekintve a legfontosabbnak, a közigazgatás olcsóbbá tételének, nem tett eleget. A törvény már 1933-ban átfogó módosításon ment keresztül.¹⁶ E kiemelten fontos módosítás azonban nem érintette a végrehajtás kérdését, tehát annak szabályozása – általános szinten – továbbra is megoldatlan maradt.

A polgári kori Magyarország fennállásának időszakában új eljárási törvény nem született. Ebből következően megállapítható, hogy a közigazgatási jog fejlődésének fő irányát az általánosan alkalmazható hatósági jogszabályok megalkotása jelentette, míg az ahhoz kapcsolódó, azal szoros összefüggésben levő döntések végrehajtásának általános szinten történő szabályozása nem valósult meg. Jól szemléltetik a végrehajtás szabályozásának állapotát Ladik Gusztáv szavai:

„A végrehajtásnak – a határozatok természetéhez képest – sokféle módja van, amelyek egységes szempontok szerint történő szabályozást kívánnak. Nálunk nincs ilyen egységes szabályozás, azért csak elvi követelményképpen lehet hangoztatni, hogy a végrehajtási kényszer csak elkerülhetetlen szükség esetében, és csak olyan módon alkalmaztassék, amely a felek jogait a legkevésbé sérti.”¹⁷

A döntések végrehajtásának szabályait tehát továbbra is a különböző jogszabályok tartalmazták, az adott terület szabályozásában megjelenő igényekhez igazítottan. Korábban említettem, miszerint a vizsgált korszakban előfordult, hogy egyes eljárási cselekmények kapcsán a jogalkotó és a jogalkalmazó a másik két klasszikus eljárás szabályaira támaszkodott. Ezért fontos kitekinteniünk a másik két jogág – a polgári, illetőleg a büntetőjog – tekintetében, hogy a végrehajtás szabályozása terén a jogfejlődés milyen szinten állt.

III. A polgári perjog végrehajtásra vonatkozó szabályozása

A polgári perjog területén a fejlődés korábban megindult, mint a közigazgatási eljárásjogban. A végrehajtási jog területén azonban hasonló folyamatok végbemenetele figyelhető meg, mint később a közigazgatási jog területén. Az 1840. évi XV. törvény hatálybalépése előtt gyakorlatilag nem volt a végrehajtást szabályozó eljárási norma, a

törvényekben csak elvétve találkozhatunk a végrehajtást érintő passzusokkal.¹⁸ Ezekből azonban, ahogy azt Imling Konrád is megállapította, a végrehajtási eljárásra vonatkozó meghatározó jogelvek összeállítása sem lehetséges.¹⁹ A polgári perjogban a végrehajtás szabályozása alapvető kérdésként merült fel, amin nem is csodálkozhatunk, hiszen a döntések végrehajthatósága lesz az az eszköz, amely a leginkább az önkéntes jogkövetésre sarkallja a társadalom tagjait.

A polgári perrendtartás javítása tárgyában Teleszky István már 1874-ben – a végrehajtási eljárásra is vonatkozó – törvénytervezetet nyújtott be, ez azonban javaslati szinten maradt.²⁰ 1876-ban új váltójogot szabályozó törvény született,²¹ a végrehajtás kérdését az igazságügyi miniszterre bízva, aki rendeleti úton szabályozta azt,²² de kizárólag átmeneti jelleggel, hiszen már 1878-ban törvényjavaslatot nyújtott be, amelyben a végrehajtási eljárást önállóan, a polgári perrendtartástól elkülönítetten kívánta rendezni.²³ A javaslatot még bizottsági szinten sem tárgyalták, ennek oka abban keresendő, hogy akkor más prioritást élvező kérdések felé fordult a jogalkotói figyelem.

A jogfejlődés azonban nem állt meg ezen a szinten, és ennek köszönhető, hogy 1879. február 22-én a végrehajtást érintő újabb törvényjavaslat került benyújtásra.²⁴ E javaslat hátrányaként említhető meg, hogy bár a végrehajtás kérdését fontosnak tartotta, nem kívánta önállóan szabályozni, csak külön cím alatt, jóllehet a részletes szabályozást tartotta indokoltnak.²⁵ Az országgyűlés igazságügyi bizottsága azonban másképp ítélte meg a szabályozás kérdését. Ebben jelentős érdeme van Teleszkynek. Az ő álláspontja a következőkben foglalható össze:

„a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadván [...] a végrehajtási eljárást tárgyzó része gyökeres új alkotás jellegével bír [...] a végrehajtást tárgyzó részt, mint oly maradandó jellegű alkotást a mely csekély változtatással a szóbeliség és közvetlenség elvén alapuló végleges perrend mellett is fentartandó leszen.”²⁶

A bizottság döntése értelmében a végrehajtási eljárás önálló törvényjavaslatként került a képviselőház elé megvitatásra, amelynek eredményeként több átdolgozást követően a javaslatból törvény lett.²⁷ Ez a szabályozás jelentős hatást gyakorolt a közigazgatási döntések végrehajtására, hiszen a vizsgált korszakban a közigazgatási jogban általános érvényű eljárási jogszabály nem létezett, ugyanakkor a közigazgatási jog fejlődése nagyon dinamikus volt.

A végrehajtási törvény mindenekelőtt a végrehajtás alapjául szolgáló közokiratok körét határozta meg. Ebben a körben külön nevesítette a közigazgatási és a pénzügyi hatóság végrehajtható határozatait.²⁸ Fontos megjegyezni, hogy e jogszabály csak annyiban vonatkozott a közigazgatási hatóságok döntéseire, amennyiben azt jogszabály bírói végrehajtásra utalta. A közigazgatási eljárásokban találkozhatunk olyan normákkal, amelyek éltek is a lehetőséggel, és bírói eljárásra utalták a döntés végrehajtását. Ezt az opciót alkalmazták a kisajátítási egyezséget megállapító jogerős határozatban a kisajátítási árra vonatkozó

végrehajtás tekintetében,²⁹ valamint bírói útra tartozónak tekintette a törvény a gyámhatóság jogerős határozatának végrehajtását, ha az ingatlanokra irányult.³⁰

Látható tehát, hogy egyes hatósági döntések végrehajtására irányuló eljárásban a bírói út igénybevételenek lehetősége megoldást jelentett a közigazgatási jogalkalmazás számára. Hangsúlyoznunk kell, hogy ez a közigazgatásban csak kiegészítést jelentett, hiszen több eljárásban a jogszabályok a közigazgatási hatóságok saját hatáskörébe utalták a végrehajtás feladatát. Ilyen szabályokat találunk többek között a gyámügy területén, ha a végrehajtás nem ingatlanra vonatkozott,³¹ az erdei kihágásokra vonatkozóan,³² vagy a vízi társulások által kivetett járulékok beszedése tárgyában.³³

Az új törvénynek a közigazgatásra gyakorolt szerepét tehát nem abban jelölhetjük meg, hogy a közigazgatási döntések végrehajtását átvállalta volna a közigazgatási szervektől, vagy egységes szabályozást vezetett volna be, hiszen mint láttuk, csak egyes esetekben volt alkalmazható. A törvény olyan eljárási kérdéseket rendezett, amelyek a végrehajtás során alapvető jelentőséggel bírtak. Más nem lévén, a közigazgatási jogalkalmazás átültethette e szabályokat a saját eljárásába is. Meghatározásra került a végrehajthatóság kérdése, amelynek értelmében a közokiratban meghatározott határidő eredménytelen leteltéhez kötötte a törvény a végrehajthatóságot.³⁴

Definiálta továbbá a törvény az alaki jogerőt – mint a végrehajthatóság feltételét – oly formában, hogy a végrehajthatóság feltételévé tette a határozat halasztó hatályú jogorvoslattal történő megtámadásának elmaradását. A végrehajthatóság további kritériumaként meghatározásra került a kötelezett tudomásszerzése, amely a jogbiztonság szempontjából alapvető elvárás.³⁵ Egyértelműen a hatóságok kötelezettségévé tették annak igazolását, hogy a végrehajtás feltételei fennálltak-e. A hatóságoknak kötelessége lett a végrehajtható határozatra záradék formájában vagy önálló okirattal igazolni, hogy az érintett határozat végrehajtható-e.³⁶

A törvény különbséget tett az ún. kielégítési végrehajtás, valamint a biztosítási végrehajtás között, ugyanis az 1. §-ban a törvény tárgyaként a kielégítési végrehajtást határozta meg a jogalkotó. Ez előremutató szabályozást alapozhatott volna meg, de a további rendelkezések már nem alkalmazták következetesen a rájuk vonatkozó előírásokat. Egyes intézkedések mindkét végrehajtási típusra,³⁷ mások csak a kielégítési végrehajtásra vonatkoztak.³⁸

A törvény a végrehajtható okiratok körét csak alaki jogi szempontból határozta meg, amikor azok típusait felsorolta az 1. §-ban. Tartalmi szempontból azonban nem definiálta azokat, ami a jogszabály hiányosságaként értékelhető. A korabeli gyakorlat és magyarázat egyértelműen az olyan határozatokat tartotta idesorolandónak, amelyek valamilyen kötelezettséget tartalmaztak a kötelezett oldalán.³⁹ Elmondhatjuk tehát, hogy a korszak polgári perrendtartásának, illetőleg a mellette önállósult, a végrehajtásra vonatkozó jogfejlődés a közigazgatási jogi döntések végrehajtására nézve pozitívan hatott, annak alkalmazását segítette.

IV. A büntető eljárásjog végrehajtásra vonatkozó szabályozása

A büntető eljárásjog kisebb mértékben hatott a közigazgatási eljárás fejlődésére. Ennek egyik oka az, hogy gyakorlatilag a szokásjog alapján, valamint az 1853. július 29-én kelt császári parancsként kiadott büntető perrendtartás és az Országbírói Értekezlet által elfogadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok vonatkozó részei alapján⁴⁰ folyt a büntetőeljárás. A közigazgatási jogban azonban szükségszerű a szankció alkalmazása. Ezzel kapcsolatosan a legfontosabb kívánalom, hogy a büntetőjogban meghatározott bűncselekményektől és azok jogkövetkezményeitől pontosan elhatárolásra kerüljenek a közigazgatási szankciók. E kívánalomnak a korszak jogalkotása eleget tett. Ebben jelentős szerepet játszott a büntető anyagi jogi törvény, valamint a kihágási büntető törvénykönyv hatálybaléptetése.⁴¹ A végrehajtás tárgykörében a közigazgatási jogban elsősorban a kiszabott bírság meg nem fizetése miatt a közigazgatási jog a szabadságelvonás intézményét alkalmazta, amely büntetőjogi alapokon nyugodott. Ennek jelentősége egyértelműen csökkent a kihágások szabályozásának bevezetésével, hiszen gyakorlatilag a mai szabálysértési jog alapjai kerültek meghatározásra, amely tárgykörét tekintve a közigazgatási joghoz közel állónak volt tekinthető. Az azt követő időszakban a szabályozás inkább azt az elvet követte, hogy egyes közigazgatási jogi jogszabálysértéseket kihágásnak minősített, így arra az 1879. évi törvény rendelkezéseit alkalmazta.

V. A hatósági döntések végrehajtása

A polgári korszakban az állam beavatkozási igénye megváltozott a társadalmi viszonyok egyre szélesebb spektrumára kiterjedően. A beavatkozási területek nőttek, a szakigazgatási területek száma emelkedett, és a szabályozottság egyre részletesebb lett. A közigazgatás működéséből eredően a közhatalom gyakorlása során gyakran alkalmaztak kötelezettségeket tartalmazó döntéseket. Ezek a döntések jellemzően vagy kötelezettségeket keletkeztetnek a jövőre nézve, és így meghatározásra kerül a követendő magatartásforma, vagy egy jogszabálysértésre reagáltak a szankciók nyújtotta eszköztárak alkalmazása útján.

Az előbbi esetben a jogkövető magatartás meghatározása volt a cél, az utóbbi esetben a további jogsértésektől való visszatartás, illetőleg az ügyfélnek a jogkövető magatartásra való rákényszerítése. Mindkét esetben akkor lehetett a jogalkalmazás eredményes, ha a döntés kikényszerítésére reális esélye nyílik a hatóságnak vagy egyéb szerveknek. Ezt az alapvetést a polgári kori Magyarország jogalkotói is ismerték, és ennek megfelelő tartalommal igyekeztek a jogszabályokat megalkotni.

Mint láthattuk, a közigazgatásban nincs a korszakban általános végrehajtásra vonatkozó szabály, inkább a sokszínűség volt a jellemző. A végrehajtás területén alapvető jelentőséggel bírt a végrehajtandó döntés tartalma. Ha a

döntés kötelezettséget tartalmazott, nem vált mindig közvetlenül kikényszeríthetővé, a mulasztást gyakran szankció kiszabása követte, és gyakorlatilag a szankció súlya volt az a körülmény, amely az alapkötelezettség teljesítését eredményezhette. Ebből eredően a végrehajtás és a szankció kérdése szoros kölcsönhatásba került. Voltak olyan esetek is, amikor nem a szankció és annak végrehajtása, hanem maga a végrehajtási eljárás, illetőleg annak várható következményei voltak azok, amelyek az önkéntes jogkövetésre sarkallták az ügyfeleket, ilyenkor a végrehajtás afféle szankciót is hordozott magában. Ha valamely pénzkövetelés képezte a végrehajtás tárgyát, az teljességgel bizonyos, hogy az eredményes végrehajtás a kötelezettre nézve súlyosabb következményekkel járt, mintha az önszántából teljesített volna. Ezek az igények gyakorlatilag meghatározták a végrehajtási szabályokkal szemben támasztott követelményeket is.

Az egyik ilyen követelmény, hogy a végrehajtás lehetőleg eredményre vezető legyen, azaz tudja azt a kötelezett, hogy ha az önkéntes teljesítés elmarad, nem bízhat abban, hogy a végrehajtás eredményeként kötelezettsége kikényszerítése elmarad, vagy csak részben valósul meg, és gyakorlatilag jobban járhat. További elvárás a végrehajtási szabályokkal kapcsolatosan, hogy megfelelő visszatartó erőt képviseljenek. A végrehajtási cselekményt mindig *ultima ratió*ként kell alkalmaznia a hatóságoknak, de mindenkinek az a legmegfelelőbb, ha nem kerül rá sor. Ennek elérése érdekében a végrehajtás szabályait úgy célszerű megalkotni, hogy a kötelezettet mindenképpen azok elkerülésére ösztönözzék. A sikeres végrehajtás eredményeként többletkötelezettség jelentkezik – akár csak a végrehajtás költségeiben – a kötelezett oldalán nem éri meg tehát az időhúzás. Ebből az is következik, hogy összességében alapvetően a végrehajtásnak preventív hatásúnak kell lennie. E kívánalom azonban nemcsak a közigazgatási végrehajtásra igaz, hanem a jogrendszer minden területére. Ezért lehetséges a már más jogterületek által hatékonyan alkalmazott szabályokat a jogterület sajátosságaihoz igazítottan átültetni egyikből a másikba. A jogfejlesztés ezen a ponton közelebb képes hozni egymáshoz az egyes jogágakat.

A végrehajtásnak azonban igazodnia kell a társadalmi viszonyokhoz is. A szabályokat olyan tartalommal szükséges megalkotni, hogy minden érintett érdeke megfelelő mértékben védve legyen. Előfordulhat, hogy a kötelezett rajta kívül álló okból kifolyólag vált a végrehajtásban kötelezetté. Nem feltétlenül szándéka vagy nemtörődömsége okozta önkéntes teljesítésének elmaradását. Ilyen esetben vajon milyen megoldás a célravezető?

Vajon az a cél, hogy a kötelezettet büntetésésként ellehetetlenítsük, vagy az érdekeit figyelembe véve olyan helyzetet teremtsünk, amelynek révén végül a teljesítés megtörténhet? Nyilvánvalóan a második megoldás a kívánatos. Nem könnyű feladat tehát olyan végrehajtási szabályokat alkotni, amelyek kiállják az idő próbáját. Talán az eljárásjogoknak ez a szakasza a legérzékenyebb a társadalmi változásokra. Ha egy gazdaságban regresszív folyamatok következnek be, azok az alapeljárásra vagy a fellebbvitelre jellemzően a költségek tekintetében gya-

korolnak hatást. A végrehajtás eredményességét azonban egészen biztosan befolyásolni fogják, sőt valószínűleg a végrehajtások számára is komoly hatást gyakorolnak majd. A gazdasági viszonyok a történelem tanúsága szerint igen gyorsan képesek változni, gyakran akár egy világvizonylatban meghatározó személy kijelentése is elég akár világméretű gazdasági folyamat elindításához. A jogszabályok ilyen gyorsasággal történő megváltoztatása nem lehetséges, ráadásul nem valószínű, hogy egy ilyen helyzetben a végrehajtási szabályok kérdése élvezne elsőbbséget. Mindenesetre leszögezhető, hogy olyan szabályokat megalkotni, amelyek minden vázolt igénynek eleget tesznek, és egyben időtállóak is, nagyon nehéz.

VI. A végrehajtás tárgya

A végrehajtás tárgyán nem a végrehajthatóság szempontjából jelentőséggel bíró, a határozatokkal szembeni alaki követelményeket értem, hanem a határozatok tartalmát.

A végrehajtás tárgyát tekintve a korszakban már ismeretes volt a végrehajtás két klasszikus esetköre, a pénzkövetelés, valamint a meghatározott cselekmény, amelyekre végrehajtás foganatosítása lehetséges volt.

A cselekmények végrehajtására több példát is találunk. Ilyen esetkör, amikor a vízszabályozási társulat a szabályozási tervében foglaltakat nem hajtja végre, vagy a véd- és szabályozási műveit nem tartja karban.⁴² Hasonló esetkört képezett az erdőtüzek megakadályozására kirendelt személyek oltási kötelezettsége, vagy a rovarkárok megakadályozása tárgyában tett esetleges fakivágások.⁴³ Jól látható, hogy ezekben az esetekben a kötelezetteknek valamely jellemzően közérdekből fontos cselekményt kellett elvégezniük, tehát kötelezettségüknek gyakorlatilag nincs anyagi vonzata, a közérdek kifejezetten a meghatározott cselekvés elvégzését kívánta meg.

A végrehajtás másik tárgykörét a pénzkövetelések végrehajtása jelenti. A pénzkövetelés végrehajtására vonatkozó eljárások száma jóval magasabb, mint a meghatározott cselekmény végrehajtására vonatkozó eljárások száma. Ennek az egyik oka abban rejlik, hogy az ilyen eljárások alapja gyakran adófizetési kötelezettségekből, illetőleg azok megszegéséből fakad.

A közigazgatási jogban az adófizetési – és ezt mindenfajta adónemre kiterjedően értem (ezek száma a korszakban is magas volt) – kötelezettség elmulasztása miatt lefolytatott végrehajtási eljárások magas arányt képviselnek az összes végrehajtás körében.

A másik jellemző oka a pénzkövetelésre irányuló eljárásoknak a közigazgatási bírságokban meghatározott pénzfizetési kötelezettségek elmulasztásán alapul. A közigazgatási jogban a korszakban egyértelműen megállapítható a közigazgatási szankciók körében a közigazgatási bírságok alkalmazásának meghatározó szerepe. Ez gyakorlatilag evidensnek tekinthető, hiszen a közigazgatási jogszabálysértések súlyára való tekintettel, legmegfelelőbb jogkövetkezmény a pénzbírság kiszabása.

Harmadrészt az előző két esetkörhöz képest kisebb, de összességében nem elhanyagolható számban előfordulnak

olyan esetek is, amelyekben nem az állam irányába merül fel fizetési kötelezettség, hanem a magánjogi viszonyokban keletkeznek, de a közigazgatási jog tárgykörébe kerülnek.⁴⁴ Nem utolsósorban érdemes megjegyezni, hogy különösen az adó, de a bírságokból befolyt összeg is az államháztartás bevételeit képezik, ezért ezek kezelése elsődleges szempontként jelenik meg. Nem kétséges, hogy e körülményeket felismerve a jogalkotó a közigazgatási végrehajtási eljárások körében az elsők között rendezte az adóvégrehajtás kérdését az 1868. évi XXI. törvénycikk megalkotásával.

A törvény önálló fejezetben, részletesen rendelkezett az elmulasztott adók behajtásáról.⁴⁵ Nem meglepő, hogy a jogfejlődés talán ezen a területen volt a legintenzívebb, hiszen már 1876-ban új, az adóigazgatást szabályozó törvény született.⁴⁶ Ez a jogszabály is önálló fejezetet szentelt az adóvégrehajtásra vonatkozóan, amelyben elődjéhez hasonlóan részletesen meghatározta az adóvégrehajtás szabályait.⁴⁷ Az adóvégrehajtás szabályainak megalkotása a közigazgatási végrehajtás szempontjából mérőföldkőnek volt tekinthető, hiszen a nem adóbefizetés elmulasztása miatt keletkezett és be nem fizetett pénzkövetelésekre is megfelelően alkalmazhatónak bizonyult, amelyet a jogszabályok általában alkalmaztak is.⁴⁸ Több esetben előfordult, hogy ágazati jogszabályokban a pénzbírság végrehajtása tárgyában a szabályozást az ágazati miniszter hatáskörébe utalta a törvény, ezekben az esetekben az adótörvények szolgálták alapul.

VII. A végrehajtás eszközzrendszere

A végrehajtási szabályokban a legfontosabb kérdés – álláspontom szerint – annak meghatározása, hogy a végrehajtást foganatosító szervnek milyen kényszerítő eszközöket biztosítanak a jogszabályok a döntésekben meghatározottak realizálására. Ez egy rendkívül kényes kérdés, hiszen kétféle, egymással ellentétes kívánalmat kellett egyszerre kielégíteni.

Az egyik oldalon az állam működésének a hatékonysága jelenik meg. Nem kérdés, hogy egy államszervezet hatékony működésének egyik alapfeltétele, hogy döntései a bennük meghatározott joghatásokat kiváltsák, azaz realizálódjanak. Ha e kívánalom nem valósul meg, az állam működése elégtelenné válik, amelynek akár beláthatatlan következményei is lehetnek. Másfelől azonban a közhatalom gyakorlása a döntések állami úton történő kikényszerítésében csúcsosodik ki. E cselekménynek csak a jogszabályok képezik a korlátját.

Azt, hogy ezek a korlátok hol húznak határt, igen csak kényes kérdés. Ha a közhatalom gyakorlásának tulajdonképpen nincs határa, vagy az lehetőséget teremt az önkényre, ennek eredményeként – legalábbis a mai felfogás értelmében – egy eltorzult rendszer alakul ki. Csak idő kérdése, hogy radikális társadalmi, politikai következményeket generáljon. Ezt a kérdést nagymértékben befolyásolja a társadalmi fejlettség foka. Egy fejlett társadalomban nyilvánvalóan nem fogadható el olyan eszközök alkalmazása, amelyek kötelezettek megcsönkítése vagy

életének kioltása útján kívánják a meghatározott célokat elérni.

Az ilyen esetekben jellemzően a végrehajtás e formája erőteljesen büntetőjogi jellegű, annak is a leg-radikálisabb formájában és a végrehajtásnak a preventív szerepét helyezve előtérbe. Egy megcsönkített vagy életétől megfosztott embertől teljesítés nyilván nem várható. Ma már ez elképzelhetetlen. Elgondolkodtató, milyen társadalmi reakciót váltana ki, ha egy engedély nélkül folytatott halászat vagy fakivágás csonkításos jogkövetkezést vonna maga után. Ezzel szemben természetesen az sem elfogadható, ha nincs meg a megfelelő visszatartó erő, mert a végrehajtás eszközei túlságosan enyhének bizonyulnak. Ma már, véleményem szerint, sokkal inkább ez a tendencia figyelhető meg. Most azonban nézzük, hogy a polgári kori Magyarország jogalkotói miként oldották meg ezt a feladatot.

Elsőként a pénzkövetelés végrehajtásának eszközrendszerét vizsgáljuk meg. Azért élvez ez a kérdés prioritást, mert gyakran a cselekmény elmulasztásának pótlására tett intézkedés mögött is végső soron pénzkövetelés jelenik meg. A pénzkövetelés végrehajtásának eszközrendszerét alapvetően a közzadók kezelésére vonatkozó jogszabályok tartalmazták.⁴⁹

E jogi normák a közzadók végrehajtásának három eszközét határozták meg, az intést, a zálogolást, valamint az árverést. Előremutató rendelkezés, hogy az egyes eszközök és azon belül az egyes intézkedések súlyuk arányában kötött sorrendben voltak alkalmazhatóak. Ebből is látható, hogy ekkortájt már visszaszorult az önkényes végrehajtási szabályok alkalmazásának gyakorlata, és megjelent az adós védelmének igénye is. Az intés egyben felhívást jelentett az adós számára, hogy elmaradt kötelezettségét teljesítse, de bírságként is funkcionált, hiszen illetékfizetési kötelezettséget keletkeztetett.⁵⁰ Az adóhátralék megállapítását hirdetményi úton közzhírré tette az illetékes hatóság, ezáltal is ösztönözve a mulasztókat az önkéntes teljesítésre.

A következő lépés a zálogolás volt, amely csak akkor került foganatosításra, ha az intés ellenére sem történt önkéntes teljesítés. A zálogolás kettős jogi jelleggel bírt. Egyrészt szankciót testesített meg, hiszen illetékfizetési kötelezettséget keletkeztetett (zálogolási illeték), másrészt biztosítási végrehajtás jelleggel bírt, hiszen ebben a szakaszban még nem volt kényszerértékesítés, csak a követelés biztosítására tett intézkedés valósult meg. Kiemelendő, hogy a kötelezettnek még a végrehajtás e szakaszában is lehetősége volt az önkéntes teljesítésre, természetesen az illetékfizetési kötelezettség terhe mellett. A zálog tárgyát képezhette a kötelezett bármilyen jövedelme, ideértve a vagyoni értékű jogokat is. Ezt a törvények tágra értelmezték.⁵¹

A zálogolás szabályainak meghatározásában újabb főkötőt iktatott be a jogalkotó azzal, hogy meghatározta azoknak a vagyonelemeknek a körét, amelyek nem képezhetik zálogolás tárgyát.⁵² Jellemzően olyan vagyonelemek tartoztak ide, amelyek az alapvető létfenntartás biztosítását szolgálták.

A végrehajtási eljárás következő lépése az árverés volt. Gyakorlatilag az árverés lefolytatásával realizálódott a

mulasztott cselekmény pótlása, azaz a pénzfizetési kötelezettség teljesítése. Árverést csak annyiban lehetett alkalmazni, amennyiben a zálog alá vett jövedelem nem fedezte a fennálló tartozást. Az árverés nyilvánosan történt, egy előre hivatalosan meghatározott és megfelelően közzétett időpontban, amely az árverés jogszerűségét, visszaélésektől való mentességét volt hivatott garantálni. Az árverés folyamán is követték a sorrendiséget, azaz a végrehajtást elsődlegesen a zálogolt ingóságokra vezették. Ha ez nem volt elégséges, vagy csak részleges eredményt hozott, akkor következhetett az ingatlanra vezetett végrehajtás.

Az ingatlanokra vezetett végrehajtás esetében további garanciaként jelent meg, hogy azt bíróságok végezték külön jogszabályok szerint. Ha a kötelezettnek nem volt lefoglalható vagyona, vagy az árverés után kötelezettsége részben fennmaradt, jellemzően adóelengedés formájában mentesült további kötelezettsége alól.⁵³ Ez a rendelkezés a jogbiztonság követelményének garanciájaként fogható fel, hiszen ezzel az eljárás végérvényesen lezárásra került. Az árverés során befolyt összegek kezelését is meghatározta a törvény, elsősorban a levonások és a visszatérítések tekintetében.⁵⁴

A pénzkövetelésekre nézve, véleményem szerint, egy jól kezelhető rendszer került kidolgozásra, amely a végrehajtási szabályokkal szemben támasztott követelményeknek többnyire megfelelt, és amely kétséget kizáróan a hazai jogfejlődés progresszív jegyeit hordozta magán. Ennek folytán hatékony eszközrendszer került megalkotásra, amivel a kötelezett érdekei is megfelelő és arányos védelemben részesültek. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban, hogy az adófizetési kötelezettség megállapítása egy olyan személyi kör meghatározását eredményezte, amely önmagában hordozta a végrehajtási szabályok eredményességét, de ennek értékelése nem tárgya jelen tanulmánynak.

A meghatározott cselekmények végrehajtása tárgyában általános szabály nem lévén a különböző ágazati jogszabályokban lelhetők fel az alkalmazható eszközök. Az iparügyek területén találkozhatunk a kisajátítás alkalmazásával olyan esetekben, amikor a végrehajtandó cselekmény tárgya egy tevékenység gyakorlásának a megszüntetésére irányult.⁵⁵ Korábban a kisajátításról szóló törvény is szabályozta ezt a kérdést,⁵⁶ ebből is látható, hogy a közbiztonság védelme érdekében a kor szabályai akár a legradikálisabb tulajdonba való beavatkozást is lehetővé tették. Ez hatékony eszköznek bizonyult, amellyel a jogalkotói cél elérése szavatolható volt, de a kötelezett érdekei is megfelelő védelemben részesültek, hiszen a kártalanítás természetesen megtörtént.

Radikálisnak volt tekinthető a kötelezett személyi szabadsága megvonását eredményező végrehajtási cselekmény alkalmazása. A szabadságelvonás intézményét jellemzően csak prioritást élvező esetekben alkalmazták, ahol a közérdek védelme ezt fokozottan igényelte.⁵⁷ Az ilyen esetekben is csak akkor, ha a cselekmény pótlására való rákényszerítés céljából közigazgatási bírság került kiszabásra, és ezt a kötelezett önként nem fizette meg. Előremutató rendelkezés volt, hogy a jogalkotó tisztázta e jogintézmények jogági hovatartozását, hiszen általános-

ságban leszögezte, hogy ezek a szabályok kizárólag akkor kerülhetnek alkalmazásra, ha a közigazgatási jogszabály-sértés súlya a büntetőjogi kategóriát még nem érte el.

Alkalmazta a korszak végrehajtási joga az elmulasztott cselekmény más által történő elvégzésének jogintézményét is. Meglátásom szerint ez a legmegfelelőbb végrehajtási jogintézmény az elmulasztott cselekmény pótlásának tárgyában. A jogalkotó szándéka így volt a legrövidebb idő alatt elérhető. Gyakorlatilag irreleváns, hogy ki által került a cselekmény elvégzésre, a lényeg, hogy gyorsan történt. E jogintézmény alkalmazása kapcsán is szükséges több kérdés tisztázása.

Ki által került a cselekmény elvégzésre, ki viselte a költségeket, esetleges károkat? Megállapítható, hogy a megjelölt kérdéseket a végrehajtási szabályok általában megfelelően rendezték. Az elmulasztott cselekmény mielőbbi pótlásának igénye merült fel például az erdőigazgatás⁵⁸ vagy a vízügyi igazgatás⁵⁹ területén. Az említett esetekben jól látható, hogy a jogalkotó célja, hogy a meghatározott cselekmény a lehető legrövidebb időn belül megvalósuljon, hiszen a késelelem beláthatatlan következményekkel járhatott.

Az ismertetett jogintézmények mellett a jogszabályok leggyakrabban a közigazgatási bírság kiszabását alkalmazták.⁶⁰ Ennek valószínűleg az lehetett az oka, hogy ez kiválóan alkalmas volt a cselekmény pótlása tárgyában. Az esetek többségében ugyanis a közigazgatási bírság által eredményezett joghátrány elegendő kényszerítő erőt képviselt, és a végrehajtás betöltötte szerepét. Másrészt a bírság mértékének megállapítása viszonylag széles határok között mozoghatott, amelynek révén gyakorlatilag a

mulasztott cselekmény költségigénye – ha másképp nem lehetséges – előteremthető volt. A bírság akár többszörösen is kiszabható volt, tehát fokozni lehetett a kényszerítő erejét. Nem utolsósorban lehetőséget teremtett az átváltásra, hiszen a szabadságelvonás mértéke gyakran ennek függvényében került meghatározásra. Gazdaságossági szempontból is előnyös volt, hiszen bevételi forrásként jelent meg a közigazgatás számára, és általában könnyen kikényszeríthető volt, mint láttuk akár szabadságelvonás, akár pénzügyi végrehajtás útján.

VIII. Konklúzió

Összességében megállapítható, hogy a polgári korszak közigazgatási jogában a jogalkotó a hatósági döntések végrehajtása tárgyában olyan szabályrendszert alkotott, amely a végrehajtási jogszabályokkal szemben felállítandó követelményeket jellemzően kielégítette. Általában az egyes igazgatási területeken a jogalkotói szándék elérésére alkalmasnak bizonyultak. A szabályozás hátránya, hogy nem egységes, hanem szerteágazó. Ez azonban annak köszönhető, hogy a vizsgált korszak a közigazgatási jog fejlődésének első szakasza volt. Ebben az összefüggésben komoly eredménynek tekinthető, hogy egy olyan jogszabályi környezet került megalkotásra, amely megfelelő alapot szolgáltatott a további jogfejlődésnek az adott tárgykörben. A következő lépés, azaz a végrehajtási szabályok egységes, átlátható, általános szabályozásának előkészítése tehát megtörtént.

TURKOVICS, ISTVÁN

Die Vollstreckung von Verwaltungsentscheidungen im dualistischen Ungarn (Zusammenfassung)

Der vorliegende Aufsatz stellt den Beginn der Vollstreckungsbestimmungen von Verwaltungsentscheidungen vor. Der Autor erforscht die Gesetze, die in der ungarischen Rechtspraxis die ersten Verwaltungsvorschriften enthielten. Neben dem materiellen Recht werden auch die relevanten Ergebnisse der Verwaltungswissenschaft

bearbeitet. Das Ziel des Aufsatzes ist es zu beweisen, dass in der entscheidenden Phase der Entwicklung des Verwaltungsrechts in der dualistischen Ära in Ungarn die Entwicklung von Rechtsnormen zur die Vollstreckung behördlicher Entscheidungen im Vordergrund stand.

Jegyzetek

- ¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Egyed István Posztdoktori Program/Lőrincz Lajos Professzori Programban*, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.
- ² A polgári kori Magyarország kialakulásának alapjait az 1848. évi áprilisi törvények határozták meg. KONCZ Ibolya Katalin: *A hatalom-megosztás kérdése a polgári Magyarországon. Miskolci Jogi Szemle*, 2017. különsz. 88. p.
- ³ FÉSÜS György: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, 1876, Hoffmann és Molnár, 12. p.
- ⁴ FÉSÜS 1876, 10–12. p.
- ⁵ FÉSÜS 1876, 10–11. p. „A magyar közigazgatási jog kútforrásai” című fejezetben, gyakorlatilag a magyar kormány 1867. március 10-én meginduló, *Budapesti Közlöny* címet viselő hivatalos lapjában

közöttelt jogszabályokat tekinti a magyar közigazgatási jog forrásainak.

- ⁶ 1896. évi XXI. törvénycikk a magyar királyi közigazgatási bíróságról. Bővebben STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen, 1997, Multiplex Média, 150. p.; STIPTA István: *Történeti érvek az önálló közigazgatási bíraskodás és a körültekintő igazság-szolgáltatási reformok mellett*. In VARGA Zs. András – FRÖHLICH Johanna (szerk.): *Közérdekvédelem – A közigazgatási bíraskodás múltja és jövője*. Budapest, 2011, PPKE Jog- és Államtudományi Kar – KIM, 57–66. p.
- ⁷ *Képviselőházi irományok*. 1896. XXXVI. kötet, 1049. szám, 143. p.; CSIZMADIA ANDOR: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, 1976, Akadémiai Kiadó, 248. p.; SZÜCS István: *Az államigazgatási hatósági eljárás főbb elméleti kérdései*. Budapest, 1976, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 164. p.

- ⁸ 1868. évi LIV. törvény a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában.
- ⁹ 1896. évi XXXIII. törvény a bűnvádi perrendtartásról.
- ¹⁰ VALLÓ József: *Közigazgatási eljárás*. Budapest, 1937, Budapest székesfőváros házi nyomdája, 8. p.; CSIZMADIA 1976, 251. p.
- ¹¹ VALLÓ 1937, Előszó. Ausztria (*Verwaltungsverfahrgesetz*, 1925), Csehszlovákia (1928. január 13-i kormányrendelet), Lengyelország (1928. március 22-i törvény), Jugoszlávia (1930. november 9-i törvény). A nyugat-európai országokban ebben a korszakban gyakorlatilag nem volt hatályban általános hatósági eljárási jogszabály.
- ¹² KMETTY Károly: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, 1902, Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, 64. p.; CONCHA Győző: *Közigazgatástan*. Budapest, 1905, Eggenberger-féle Kiadó, 105. p.
- ¹³ 1901. évi XX. törvény a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről.
- ¹⁴ Az 125.000/1900 B. M. rendelet A közigazgatási eljárás egyszerűsítésére vonatkozó részletes javaslatok bekívánására. In CSIZMADIA 1976, 251. p.
- ¹⁵ 1929. évi XXX. törvény a közigazgatás rendezéséről.
- ¹⁶ 1933. évi XVI. törvény a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvény cikk módosításáról és kiegészítéséről.
- ¹⁷ LADIK Gusztáv: *Közigazgatásunk fejlődése 1867 óta*. Budapest, 1932, Fővárosi Könyvkiadó Részvénytársaság, 79. p.
- ¹⁸ 1840. évi XV. törvény cikk a váltó-törvénykönyv behozaték. II. rész 11. fejezet a határozatok végrehajtásáról.
- ¹⁹ IMLING Konrád: *Végrehajtási törvény*. Budapest, 1907, Franklin-Társulat, 13. p.
- ²⁰ IMLING 1907, 14. p.
- ²¹ 1876. évi XXVII. törvény a váltó-törvényről.
- ²² 1876. évi XXVII. törvény 118. §.
- ²³ IMLING 1907, 15. p.
- ²⁴ IMLING 1907, 16. p.
- ²⁵ IMLING 1907 (VIII. cím 489–751. §), 16. p.
- ²⁶ IMLING 1907, 16. p.
- ²⁷ 1881. évi LX. törvény a végrehajtási eljárásról.
- ²⁸ 1881. évi LX. törvény 1. § h) pont.
- ²⁹ 1881. évi XLI. törvény a kisajátításról 41. §.
- ³⁰ 1877. évi XX. törvény a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről, 191. § (3)–(4) bekezdés.
- ³¹ Uo.
- ³² 1879. évi XXXI. törvény erdőtörvény, 162. §.
- ³³ 1885. évi XXIII. törvény a vízjogról, 122. §.
- ³⁴ 1881. évi LX. törvény 8. §. (3) bekezdés.
- ³⁵ 1881. évi LX. törvény 9. §.
- ³⁶ IMLING 1907, 47. p.
- ³⁷ 1881. évi LX. törvény, például 6., 8., 11., 15. §.
- ³⁸ 1881. évi LX. törvény 28. § a végrehajtás felfüggesztése tárgyáról, 30. § a végrehajtás megszüntetés iránti kereset, 41. § visszégrehajtás, stb.
- ³⁹ IMLING 1907, 22. p.
- ⁴⁰ 1896. évi XXXIII. törvény magyarázata.
- ⁴¹ 1878. évi V. törvény a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről; 1879. évi XL. törvény a kihágási büntettekéről.
- ⁴² 1871. évi XXXIX. törvény a vízszabályozási társulatokról, 24. §.
- ⁴³ 1879. évi XXXI. törvény erdőtörvény, 12., 14. §.
- ⁴⁴ 1877. évi XX. törvény a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről. Példaként 115. § a gyám számadási kötelezettsége tárgyában.
- ⁴⁵ 1868. évi XXI. törvény a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása, és pénzügyi törvényszékek felállítása iránt. Harmadik fejezet, a közadók biztosításáról és behajtásáról.
- ⁴⁶ 1876. évi XV. törvény a közadók kezeléséről.
- ⁴⁷ 1876. évi XV. törvény, III. fejezet.
- ⁴⁸ 1877. évi XX. törvény, 191. §.
- ⁴⁹ Az 1868. évi XXI. törvény cikk, valamint az azt felváltó 1876. évi XV. törvény cikk között az adóvégrehajtás eszközei tekintetében nem mutatkozik különbség, gyakorlatilag ugyanazon eszközrendszer került meghatározásra a tárgykörben.
- ⁵⁰ 1876. évi XV. törvény cikk, 56. §.
- ⁵¹ Ide értendő: 1868. évi XXI. törvény értelmében, 37. §; az 1876. évi XV. törvény értelmében, 54. §.
- ⁵² E vagyonelem köre gyakorlatilag megegyezik az 1868. évi XXI. törvény, 40. §, valamint az 1876. évi XV. törvény 40. §-ban.
- ⁵³ 1876. évi XV. törvény, 59. §.
- ⁵⁴ 1876. évi XV. törvény, 55. §.
- ⁵⁵ 1872. évi VIII. törvény, 19. §.
- ⁵⁶ 1898. évi LVI. törvény, 2. §.
- ⁵⁷ Ilyen a közegészségügy területe, ahol a törvény általános jelleggel alkalmazni kívánta a szabadságelvonás intézményét. 1876. évi XIV. törvény a közegészségügy rendezéséről, 7. §. Ezt az általános rendelkezést alkalmazták például a gyermek orvosi ellátásának elmulasztása esetén (20., 21. §), altató, kábító hatású orvosi szerek alkalmazására vonatkozó szabályok megsértése esetén (26. §), vagy a himlő elleni védőoltás elmulasztása miatt (95. §).
- ⁵⁸ 1879. évi XXXI. törvény, 15. § (2)–(3) bekezdés.
- ⁵⁹ 1871. évi XXXIX. törvény A vízszabályozási társulatokról, 24. §.
- ⁶⁰ Az eddig forrásként megjelölt korabeli közigazgatási tárgyú jogszabályok, amelyek valamilyen cselekvés tanúsítását határozták meg hatósági döntés tárgyaként. Általában alkalmazták a pénzbírság kiszabásának lehetőségét a cselekmény kikényszerítésére.

I. A bírói felelősség fogalma

Jogállamban minden hatalom, így a bírói hatalom gyakorlásával is együtt jár az azért való felelősség. Ahogy Henri François d'Aguesseau (1668–1751), a párizsi parlament ügyésze fogalmazott 1699 áprilisában, „legendő gyakran egyetlen bíró gyanús volta az egész testület hírnevének sárba vonására”.¹ A bíró elsődleges kötelessége igazságot szolgáltatni, a második pedig megőrizni méltóságát, megbecsülni önmagát, és nem utolsósorban „tisztelni hivatása szentségét”.

A bírói kar méltóságának, tisztességének és tekintélyének fenntartása elképzelhetetlen, ha a bíró visszaél hatalmával, hanyagul látja el ítélkező tevékenységét, vagy éppen kötelességszegést követ el. Egy erős, képzett és

Bódiné Beliznai Kinga

A bírói felelősség szabályozása Magyarországon 1871-ben

független ítésztestület csak úgy működhet, ha a törvényalkotó a felelősség szabályait is rögzíti.

A bíró tehát – úgyszintén a bírósági hivatalnok – hivatali kötelességének megszegéséért felelősséggel tartozik,